

Pideva ja hoolsa töö juures ei pane tähelegi, kuidas aastad kaovad. Kui hakad sirvima ajaraamatut, siis märkad, et ajast, millal põgenikuna jõuti Ameerikasse, on möödunud juba veerand sajand ja paljudel rohkemgi. Ka enamik meie organisatsioone USA-s, nende hulgas ka eesti kool- täienduskool- on jõudnud oma tegevusega läbida 25 õppeaastat. Nii on USA eesti koolidel kättesoleval õppeaastal tegemist juubeliaastaga. Et esile tõsta ja hinnata eesti koolide tööd USA-s rahvusliku õpetuse levitajana, selleks tahavad alljärgnevad read anda lühikese ülevaate.

Koolide asutamise eellugu.

Kui asuda praegu töötavate eesti koolide- täienduskoolide- tekkimise juurde USA-s, siis ei saa mainimata mööduda, et nende eelkäijaks on olnud 1940. aastal asutatud New Yorgi Eesti Hariduse Seltsi Eesti Kool, mis töötas seitse aastat ja lõpetas tegevuse 1947. a. Selle aja jooksul õppis seal 27 New Yorgi ja selle ümbruse eesti last. Kooli juhatajateks olid Salme Kaiv ja hiljem E. Nei, keda abistasid õpetööks veel neli õpetajat. Eespool toodut arvestades võib mainida, et esimese e. kooli asutamisest US-s on möödunud tegelikult 35 aastat.

Uute eesti koolide asutamise mõte USA-s kasvas üles kohe, kui lastega perekonnad olid juba enam-vähem paiknenud kindlatesse elukeskustesse. Erilise tähelepanu andjaks sellele sai lastevanemate kartus, et nende lapsed, lahutatud teistest eesti lastest ja uues vürkeelses ümbruses ning vürkeelses koolis, unustavad kiiresti eesti keele ja nii kaovad eestlusele. Ka oli vanemail meeles Saksamaal põgenikelaagris rajatud hea eesti koolide süsteem kõrge õppeastemega, kus lapsed ja noored omaid hea eesti keele oskuse ja häid teadmisi teistes eesti ainetes. Need kõik olid väärtused, mis löid aluse, et kasvav noor jäi elama eestlasena ja tahtis kuuluda eesti seltskonda ning teenida eesti eluavaldusi. Sellest teadmisest lähtuna töusis ikka enam ja enam siin-seal USA-s eesti koolide asutamisküsimus päevakorda, eriti New Yorgi Eesti Hariduse Seltsis, kus loodi 1950. a. algul vastav koolitoimikond. Samal aastal kutsuti ka ellu ülemaaline eesti kooli komisjon, kuhu kuulusid endised eesti kooli- ja haridustegelased: Karl Koljo, Karl Urm, Ants Roos, Leo Ruumet ja Olev Parlo. Maikuus 1950. a. toimus New Yorgis laiemaulatuslik nõupidamine, kus põhjalikult arutati eestlaste keskustes koolide asutamise küsimust. Vastava ettekandega esines seal prof. Paul Saagpakk. Otsustati alustada kutseliste õpetajate registreerimisega ning teostati õppeainete valik loodavatele koolidele. Samal ajal kindlalt selgitati koolide asutamise küsimust "Vaba Eesti Sõna" veergudel. Ajalehe kaudu edasikantud mõtted leidsid tugevat vastukaja ja võtsid tuld eestlaste keskustes ning 1950. a. sügisel alustasid tegevust eesti koolid New Yorgis; Lakewoodis, New Jerseys; Los Angelesis, Calif. ja Bostonis, Mass., kellest viimane lõpetas mõne aasta pärast laste vühuse töötamise tegevuse.

Koolid ja õpilased.

Need esimesed olid täheleandjaks. 1951-53. aastate kestel järgnesid pea igasse suuremasse eestlaste keskusse uued koolid. Viimaseks juurdetulejaks oli 1971. a. Washington, D.C. e. kool iseseisva koolina, kuna varem õppisid sealsed lapsed Baltimore'i e. koolis. Omal ajal oli suurimaks Seabrooki kool New Jerseys, eriti selle algaastatel, millal õpilaste arv töusis üle 100. (lastega perekonnad siirdusid sealt mujale, laste arv vähenes ning 1967. a. kool lõpetas tegevuse. Üldse on USA-s 25-a. jooksul töötanud 24 e. kooli. Praegu on neid tegevuses 14, nendest 3 täanerannikul, 9 darannikul ja 2 kesk-läänes. Lasterikkamaks kooliks on aastaid olnud New Yorgi Kool, kus õpilaste arv on kõikunud 80 - 90 vahel.

Oma rakenduslikult e. koolid USA-s on erilaadsed, mis tingitud õpilaste erinevast arenemisest ja teadmistest ning oskustest rahvuslikul ainealal ja eesti keele oskusest. Siin ei ole tegemist niivõrd eestimõistelise "klassiga", vaid arenemisgruppidega, kus lähenemine õpilasele toimub õpetajate poolt individuaalse tööprintsibi alusel. Vastavalt oma grupi tasemele koostab ka õpetaja aastase töökava.

Õpilaste kooliaeg algab tavaliselt lasteaiaiga alates 3-4 a. ja kestab kuni 13-14 a. Niisiis küllalt pikk iga lõpetamiseni, kes selle suudab vastu pidada. Kuni 10 aastat! Umbes 50% kooliastujaist on suutnud nendele pikkadele aastatele vastu pidada ja lõpetanud. Ükski neist pole kaevanud, et see oleks neile olnud ülliraske, või et nad oleksid

eesti

alahinmanud e.kooli väärtust, küll aga olnud uhked selle üle.

Olemasolevaid andmeid on USA e.koolidest 25 aasta jooksul läbi käinud ligi 1800 õpilast ja nendest on koolikursuse lõpetanud 800, kuna ülejäänud on lahkunud varem mitmesugustel põhjustel, nagu: elukoha muutus, kaugus, aga ka paljudel juhtudel huvi puudus ja vanemate ükskõiksus ning e.kooli väärtuste alahindamine.

Raske on öelda, missugune on nende lõpetajate üldine teadmiste tase eesti keele oskuse ja teiste eesti ainete alal, kuna igal koolil on erinevad töökavad ja sama ka õpilased oma võimetelt erinevad. Üldiselt standard-õppekavu USA e.koolidel pole, kuna nende koostamine osutub kaunis raskeks. Lehitsedes aga kooli lõpetajate kirjutasikönneldes nendega, selgub et nad on saanud e.koolist päris rahuldava pagasi, mis on tugevndanud nende enesetunnet ja taht, kuuluda aktiivse liikmena eesti rahvusrupi koosseisu. Ka on tugeva annuse selleks omalt poolt kaasa andnud skautlikud üksused nendele, kes sinna kuulunud. Nendest noortest on paljud meie organisatsioonides juhtivatel kohtadel ja kannavad edasi meie rahvuslikku tööd. See kinntiab, et eesti koolidele peab jääma püsiv koht ja püsiv tööpõld ja nende eest tuleb hoolitseda ning leida teid, kuidas ka neid lapsi saaks tuua e.kooli, kes sealt eemal hoitakse. Iga aastaga kasvab kõrvalhoidjate arv! Kuus aastat tagasi õppis USA e.koolides kokku 450 last. Mõeldunud õppeaastal oli nende arv langenud 359 peale. Näib, et paljude pere-kondade mugavus, eriti aga segaabiellud, on laste arvu vähenemise põhjuseks. Ka mõjutab seda sündivuse vahesus.

Õppetöö toimub enamikus koolides laupäeviti kahe nädala tagant 3-5 õppetunniga. Paaris koolis aga igal nädalal ja pühapäeviti. Õppepäevi on tavaliselt aastas 18 - 20, mis teeb keskmiselt 70 - 80 tundi õppeaastas.

Õpilaste kaugused kodust kooli on määrgatavad. Nii on kohti, kus kaugus ulatub 50 - 100 miilini ja laste kooli toomine võtab vanemailt terve päeva. See "valu" aga kannatatakse, kui leitakse, et lastel on hvi e.kooli ja eesti sõprade vastu. Nii on eesti kooli päev ka vanemaile koolipäevaks, kellel paljudel on ülesanded kooliga seoses.

Õpetajad eesti koolitöös kandjad.

Eesti koolide tegevusaja jooksul USA-s on õpetaja kohustusi kandnud ligi 310 isikut. Tavaliselt on käikunud aastane õpetajate arv 90 - 100 vahel. Nende seas on inimesi, kes 15 ja enam aastat on seda ametit vabatahtlikult ja ilma tasu saamata kandnud. Koolide algaastatel registreerisid end 130 kutsega õpetajat, kes peaaegu kõik rakendusid koolitöös. Nii oli siis tegemist ettevalmistatud õpetajatega. Praegu on aga see selles suhtes kõik muutunud. Endised kutsega õpetajad on peaaegu oma töö lõpetanud ja uus õpetajate seisus on USA e.koolide õppetöö üle võtnud ning viib seda edasi innu ja armastusega. Enamikus on need lastevanemad, kes oma hariduse saanud USA-s ja kellel on oma lapsed koolis, ja ka noortejuhid. Need inimesed ei ole mitte kutsega õpetajad, kuid nad on töötahtelised, täis rahvuslikku idealismi, kse armastavad eesti lapsi ja soovivad neid õpetada. Seega teretulnud! Ukski neist pole selle töö eest tasu nõudnud. Peamiseks tasuks on nendele olnud rahuldustunne oma töö edust ja teadmine, et sellega säilitatakse eesti noori oma rahvale.

Õpetajad on aastate jooksul koolitöös vastu vaadanud nii paljudelegi raskustele ja probleemidele. On kogetud käsiraamatute, õpikute ja õppevahendite puudust, ruumide ebakohasust ja kitsikust ning palju muud. Kõigist on aga üle saadud ja saadakse ka tulevikus. Uue raskusena on nüüd esile kerkimas lapsed, kes kooli astudes ei valda enam eesti keelt. Seda olukorda ei olnud veel 5-6 aastat tagasi. Nüüd kasvab see aastatega. Nii oli mõeldunud õppeaastal 21 kooli juures 32 mitteoskajat ja 16 vaevalist. Enamik neist tuleb segaabiellude perekondadest. Nendele lastele alatakse eesti keele õpetamisega erigruppides. Õpetajatel on sellega aga raskusi, kuna puuduvad vastavad kogemused ja ka selleks sobiv aabits-õpik. Eesti Koolide Keskus USA-s, kes on koolide õppetööd koordineeriv, loodab sellele raskusele lahenduse tuua vastava õpiku väljaandmisega.

Koolitööd koordineerivad ja abistavad keskused.

Nendeks on olnud USA-s Eesti Koolitoimikond ja sellele järgnev Eesti Koolide Keskus. Koolitoimikond kasvas ellu koos e.koolide asutamisega 1950.a. Selle esimeseks esimeheks oli koolitegelane ja keeleteadlane Olev Parlo. Temale järgnes hiljem Meeme Mägi. Koolitoimikond tegi koolide organiseerimise ja abistamise alal tänuväärse tööd. Eriti tuleb hinnata selle väljaandel ja Eesti Rahvuskomitee USA-s toetusel ilmunud "Kiri-

Kooli", mille toimetajaks oli koolitegelane mag. Ants Roos. Seda väljaannet ilmus 1953-59. a. jooksul 46 vihikut. Need andsid väärtuslikku õppematerjali koolidele ja kodudele. See levis ka väljaspool USA-d tõttavasisse e.koolidesse. Nende numbrite ülejääke kasutatakse veel praegugi ning koolidel on soov, et midagi selletaolist tuleks hakata jälle väljaandma. Koolide Keskus USA-s ongi selle võtnud oma lähemasse töö kavva. Peale eelmainitu ilmus Koolitoimkonna ja Eesti Rahvuskomitee koostöuna koolimehe Aleksander Laane koostatud "Emakeele õpik", mille järele oli eriline vajadus just keeleõpetuse alal. Et leevendada valitsevat noorsookirjanduse pööda, selleks Koolitoimkond korraldas 1960/61. a. vastava kirjandusvõistluse. Selle tulemusena ilmus kaks sarja, kokku 8 raamatut, Meeme Mägi majanduslikul toetusel. Neid raamatuid pole jõutud veel senini kõiki realiseerida ning on saadaval, kui vajadus. Mainimisväärt on ka Koolitoimkonna poolt koostatud esialgsed e.koolide õppekavad. Need on aga iganeid, kuna aeg on edasi läinud ja seega kooli nõuded erinevad muutunud.

1970. aastal organiseeriti Koolitoimkond Umer ja uus organ võttis nimeks Eesti Koolide Keskus USA-s. Sellesse kuuluvad esindajad Eesti Rahvuskomiteest, end. Koolitoimkonnast, Eesti Koolifondist, koolidest ja kirikute poolt. Keskus saab oma tegevuseks toetust Eesti Rahvuskomiteelt. Selle toetuse abil on seni kirjastatud koolidele kaks vajalikku väljaannet: H. Rajamäe "Käsiraamat eesti koolide õpetajaile ja noortajuhtidele" ning Hildegard Rink'i "Eesti keele lühisonastik" tuhande igapäevaseks kübelemiseks vajava sõnavaraga koos grammatiliste vormidega. Peale selle on Keskus iga õppeaasta algul saatnud koolidele paljundatud õppematerjali ja tööjuhiseid ning levitanud õpikuid ja noorsookirjandust. Mainimisväärt on ka õpetajate päevad täienduskursuste all. Neid on korraldatud viimaste aastate jooksul Idarannikul kaks ja Läänerannikul üks. Praegu on Keskusel suurema ülesandena lastekoori esinemise organiseerimine 300 lauljaga ESTO '76.

Koolide Keskuse koosseisu kuuluvad praegu: Gaston O. Randvee - juhataja, Eduard Kärner - juhataja abi, Lilian Esop - sekretär, Olev Olesk - sekretäri abi, Leena Aare - "Lehekülg noortele" toimetaja, Heljo Laev - Koolifondi esindaja ja Valdeko Kangro - kirikute esindaja.

Eesti koolide arenemisega seoses tuleb hinnata ka Eesti Õpetajate Koondit USA-s abi, kes on koondanud õpetajaid ja oli esimeste täienduskursuste korraldaja. Peale selle on Õpetajate Koondis andnud väärtuslikku kaasabi koolikirjanduse levitamise ja muul alal. Koondise esimees kuulub ka ühtlasi Koolide Keskuse koosseisu.

Häid juhtnõure on aastate jooksul andnud e.koolide õpetajaile koolide inspektor Herman Rajamäe Rootsis. Ta on selleks kaks külastusreisi teinud USA-sse, et tutvuneda koolide olukorraga ja õppetööga. Keskusel on temaga kooliküsimusis tihe kirjavahetus.

Eesti Koolide

*

*

Kokkuvõttes võib mainida, et eesti kool USA-s 25. tegevusaasta jooksul on teinud tänuväärse töö, kasvatades ja õpetades meie noori jätta eestlaseks. Selle eest tuleb tänu avaldada nendele õpetajatele, kes seda tööd on kandnud, aga sama ka nendele lastevanematele, kes vaatamata kaugustele ja muudele takistustele ei väsinud oma lapsi kooli toomast. Need vanemad on teinud seda teadmises, et nende lapsed e.koolis kohtuvad teiste eesti lastega ja kogevad, et nad ei ole ainukesed sellesarnased, vaid on ka teisi nendesuguseid. Nendega üheskoos mängides, õppides ja esinemas areneb soprus. Selles sõprusidemes ja üheskoos keskustelus areneb ka eestikeele väljendus ja tahe kuuluda eesti laste ja noorte ringi. Aastate edasi minnes saab selle sõprusringi tugevamaks magneediks ja koostööjaks eesti keel, mis viib noori eesti raamatu ja eesti kultuurivarade ning meie rahva juurde. Teame, et meie keel on identne meie rahvusega. Kui kaotame keele, kaotame ka rahvuse. Olla aga erinev ühe suure rahva keskel, olla eestlane, see on omaette väärtus, sest eesti rahvas ei ole oma pika ajaloo jooksul kellelegi halba teinud. Kanname endaga edasi seda eestluse väärtust - olla eestlane!

Gaston O. Randvee